

Ihålig svensk säkerhetspolitik

av Magnus Petersson

TITEL:

Den dolda alliansen: Sveriges hemliga NATO-förbindelser (fjärde utökade upplagan)

FÖRFATTARE:

Mikael Holmström

FÖRLAG:

Atlantis, 2015

MIKAEL HOLMSTRÖMS BOK *Den Dolda Alliansen: Sveriges hemliga NATO-förbindelser*, utkom för första gången på våren 2011. Boken fick ett mycket gott mottagande och beskrevs av flera recensenter som ett standardverk om Sveriges militärpolitiska förbindelser med västmakterna under hela det kalla kriget. Den har också mottagits väl av läsarna; den har sålt så bra att den har kommit ut i pocketversion och tre reviderade upplagor. Nu har boken kommit i en fjärde utökad upplaga med nästan 50 nya sidor, som på ett systematiskt och intresseväckande sätt analyserar och karakteriserar svensk säkerhetspolitik sedan det kalla krigets slut. Den utgör det hittills viktigaste bidraget till den försvarsdebatt som förts i Sverige sedan Ryssland annekterade Krim våren 2013; den första systematiska försvarsdebatt som vi haft sedan ubåtskränkningarna i början av 1980-talet.

Den största styrkan med Holmströms bok är att författaren i de nya kapitlen tar sig an det som han inte riktigt måktade med när boken kom ut 2011; att på ett systematiskt sätt diskutera och perspektivisera Sveriges numera öppna Natoförbindelser och för-

swarets utveckling och integration i de västliga försvarsstrukturerna efter det kalla krigets slut. Originalversionens huvudfokus var – naturligt nog – det kalla kriget, och tiden därefter blev en slags restpost. I denna utökade upplaga finns en mycket bättre balans mellan dåtid och nutid och många intressanta återkopplingar och jämförelser görs som lyfter framställningen, bland annat parallellerna mellan ”Pragkuppen” och ”Krimkuppen”.

Pragkuppen 1948 – då kommunisterna tog makten i Tjeckoslovakien – var den enskilt viktigaste händelsen för framväxten av det kalla kriget och det som Holmström kallar ”Krimkuppen” 2014 anser han vara början till ”det nya kalla kriget”, geopolitikens återkomst i världspolitiken:

Vladimir Putins överraskande invasion och annektering av Krimhalvön i februari 2014 blev på samma sätt som Josef Stalins Pragkupp i februari 1948 en alarmklocka. Putins motsvarighet kan vi kalla Krimkuppen: inmarsch, ockupation och annektering av Krim följt av den fortsatta ekonomiska och psykologiska krigföringen mot Ukraina un-

derstödd av ryska trupper inne i grannlandet. (s. 578)

Genom detta skeende återkom också, enligt Holmström, krigshotet mot Sverige från Ryssland och därmed mycket av den säkerhets- och försvarspolitiska logik som präglade det kalla kriget i Norden: vikten av nordiskt militärpolitiskt samarbete, åtgärder mot den ryska propagandan, beredskap, territorialförsvaret, starka band till ”skyddsmakterna” Storbritannien och USA och så vidare.

De nytillkomna avsnitten utgör en orädd och viktig berättelse om ökad demokratisering och öppenhet kring försvars- och säkerhetspolitiken – från dolda till öppna Natoförbindelser, från ett läge under det kalla kriget då USA:s och Natos positiva roll för säkerheten i Europa inte nämndes eller beskrevs i negativa ordalag till en situation där försvarsminister Peter Hultqvist i riksdagen kan säga att ”det är viktigt att USA finns militärt representerat i Europa” (s. 594). I 2015 års försvarsproposition står också att Nato är en central aktör för europeisk säkerhet:

Att Nato upprätthåller förtroendet för de kollektiva säkerhetsgarantierna är av stor vikt. Utvidgningen av Nato har gynnat säkerheten i Europa, inklusive för Sverige och vårt närområde. (s. 596)

Denna typ av formuleringar hade, vilket Holmström påpekar, varit helt otänkbara under det kalla kriget.

Men de nya avsnitten är också obehaglig läsning; *både* för att säkerhetssituationen i vår del av världen markant har förändrats sedan boken kom ut första gången och för att svensk försvars- och säkerhetspolitik så till den grad har vanskötts under en lång rad år att vi inte längre har någon beredskap att hantera detta. Många av de viktiga poänger som Holmström gör i boken har han själv varit med om att – journalist som han är – ”gräva fram”; ”enveckas-

försvaret” och den ”ryska påsken” är kanske de bästa exemplen.

”Enveckasförsvaret” myntades efter en intervju som Holmström gjorde med ÖB Sverker Göranson på nyåret 2012–13. På en direkt fråga om Sverige kunde försvara sig mot ett angrepp från en stormakt – alltså Ryssland – svarade Göranson att Sverige kunde försvara sig i ungefär en vecka mot ett angrepp med ett begränsat mål på egen hand. Den ”ryska påsken” myntades efter det att Holmström avslöjat att ryska flygstriidskrafter hade övat kärnvapenangrepp mot Stockholmsområdet långfredagsnatten 2013 när alla svenska Gripenpiloter fått ledigt, trots att man hade indikationer på att en övning skulle ske, vilket fick som följd att Natos luftstridskrafter var de enda som följde ryssarnas manövrer från luften. Båda begreppen har numer blivit etablerade i svensk försvarsdebatt, som en sammanfattning av två lågvattenmärken i försvarspolitiken.

En annan sak som Holmström förtjänstfullt har lyft fram både som journalist och i boken är hur grannländerna reagerat på urholkningen av den svenska försvarsförmågan. Under det kalla kriget var grannländerna och Nato vana vid att Sverige hade Nordens starkaste försvar och att landet i kraft av detta bidrog på ett positivt sätt till Nordens säkerhet; från norskt håll betraktades Sverige, med den pensionerade norske generalen Gullow Gjesets ord, som en ”kinesisk mur”. Nu betraktas, vilket Holmström visar i boken, Sverige som ett säkerhetsvakuum av grannarna.

Han lyfter också fram – vilket är väldigt upplysande – hur Nato-partnerskap skiljer från Nato-medlemskap. Det spelar ingen roll hur mycket samarbete ett partnerland som Sverige har med Nato; inte ens om man bidrar med mer stridskrafter till Natooperationer än Natos egna medlemsländer gör (som i Sveriges fall i Bosnien, Kosovo, Afghanistan

och Libyen). Om man inte är medlem omfattas man inte av Natos säkerhetsgarantier – ”en för alla, alla för en” (också kallad musketörsparagrafen) – så enkelt är det.

Ihålligheten i den svenska övergripande säkerhetsdoktrinen sammanfattas med andra ord på ett kärnfullt sätt av Holmström i boken. Det är inte så klokt att utlova hjälp till andra samtidigt som ingen annan utlovar hjälp till oss och samtidigt som vi inte kan försvara oss själva i mer än en vecka. Trots en ökad öppenhet kring försvars- och säkerhetspolitiken, och särskilt samarbetet med Nato, blir Holmströms slutsats att en del av det kalla krigets svenska ”dubbelpolitik” lever kvar: ”I det nya kalla kriget är detta kanske en ännu farligare och ännu mindre demokratisk svensk säkerhetspolitisk linje än under det kalla kriget.” (s. 627) Det kunde knappast ha uttryckts bättre.

Recensenten är professor vid Institutt for Forsvarsstudier i Oslo